

Over de kosters van bij ons (afl. 8)

Het kosterschap blijft in de familie ¹

Bij het overlijden van Francis Moortgat, de eerste koster te Opdorp, kan niemand van zijn zonen hem opvolgen, daar ze ofwel overleden ofwel uitgeweken zijn. De functie van koster komt op die manier in handen van zijn neef Tobias Moortgat.

Hij is een zoon van Francis' jongste broer Petrus Moortgat ². Zo blijft het kostersambt in de familie en dat zal nog voor vele generaties het geval zijn.

Tobias, de tweede koster

Tobias Moortgat is een rasechte Opdorpenaar. Hij ziet er het levenslicht op de vooravond van het feest van de H. Nicolaas, 5 december 1718. Zijn ouders wonen op dat moment *vooraan in de straete van den Molen* ³. Op 23-jarige leeftijd wordt Tobias tot koster benoemd in de St.-Amanduskerk. We schrijven dan 1741. Deze gebeurtenis is voor zijn moeder Anna - die ondertussen weduwe is geworden - een grote opluchting en een bron van inkomen. Helaas, lang zal ze er niet meer van genieten ⁴.

Na de dood van zijn moeder trouwt Tobias te Sint-Amands met Maria Anna De Lathouwer ⁵ op 15 mei 1744. Het jonge koppel sticht een talrijk en groot gezin en bekomt dertien kinderen.

¹ Verwantschap tussen *Mortgat* en *Moortgat* (deel 3) / Petrus Servaes. Ter Palen. Jrg. 14, nr. 3 (mei 1990)

² Petrus Moortgat (°03.07.1684) treedt in 1711 te Sint-Amands in het huwelijk met Anna Hulsbosch en hij sterft te Opdorp in 1727 op 6 november.

³ Historiek van het parochiaal leven te Opdorp / Gabriël Moortgat. [S.l. : s.n.], 1967. Blz. 53.

⁴ Anna Hulsbosch sterft in juni van het jaar 1742.

⁵ Maria Anna De Lathouwer is geboren te Sint-Amands op 23 oktober 1718 en sterft te Opdorp op 26 oktober 1808.

In 1773 koopt het echtpaar een groter huis, dat gelegen is nabij de kerk. Voorlopig echter blijven ze wonen vooraan in de huidige Houtenmolenstraat. Het is pas in 1793 dat de weduwe van Tobias verhuist naar het huidig kostershuis, dat gelegen is op de Dries nr. 52. De voorgevel van het huis is een getrouwe kopie van de voorgevel van de pastorie, met identiek dezelfde indeling ; voorwaar een treffende gelijkenis, die niet toevallig is.

Wat rekeningen ons leren

In het *Resolutieboek van de proche ende vrijhede van Opdorp 1703-1747*⁶ vinden we een rekeninguittreksel, dat eigenhandig geschreven is door Tobias. Zo schrijft hij ondermeer :

Specificatie voor mij Tobias Moortgat tot laste vande Kercke van Opdorp van al hetgeen dat ick hebbe geleverd ende verdient van den jaere 1741 tot 1742.

Daarin vermeldt hij : *Item aen Tobias Moortgat in qualiteydt als coster so van het singhe van 7 gefundeerde jaergetijden, 3 - 1 en voor het singhen van de Donderdagsche Misse, 1 - 1, voor het leveren van misbroodt, wasch, ligt ende wierock, 7 - 2.*

Tobias heeft gedurende vijfendertig jaar trouw zijn dienst vervuld en hij verwisselt het tijdelijke met het eeuwige op 26 november 1776. Hij is dan amper 58 jaar. Ook hij wordt in de kerk begraven en bijgezet in de familiekelder⁷.

Als koster wordt hij opgevolgd door zijn zoon Petrus Benedictus.

Petrus Benedictus Moortgat, de derde koster

Geboren op 31 maart 1757, volgt Petrus Benedictus op negentienjarige leeftijd zijn vader (die einde 1776 is overleden) op. Petrus is de derde koster Moortgat op rij en hij zal gedurende 48 jaar zijn ambt zeer stipt uitoefenen.

⁶ Rijksarchief Gent. Opdorp. Bundel 68

⁷ Op de grafzerk van Francis Moortgat is achteraf bijgebijeld : *Tobias Moortgat, koster 1741, sterft 1776*

Op 11 november 1799 treedt hij te Puurs in het huwelijksbootje met de dertien jaar jongere Johanna Catharina Robberechts⁸. Hun gezin telt vier kinderen : twee meisjes en twee jongens⁹. Petrus sterft op 10 mei 1824 op de leeftijd van 67 jaar¹⁰.

Aanbevelingen voor de koster

Egidius Buyens (1793-1867), verwant aan de kosterfamilie uit Buggenhout¹¹ en tijdgenoot van Petrus Moortgat, vermeldt in zijn nagelaten geschriften¹² enkele aanbevelingen die een koster moet in acht nemen tijdens de diensten van de Goede Week.

Zo merkt hij op voor wat betreft de dienst op Witte Donderdag :
Onder de Misse den Autaer moet in het wit wezen, ook het deksel van het kruys. De Misse beginnende speelt men d'orgel tot 'aen den "Gloria in excelsis Deo", men klinkt de belle met het luyden der klokken. Nae de Misse gaet men in processie naer de heilige Schuytplaets¹³, oneygen gezegt het H. Graf. En men zingt den "Pange Lingua" tot den finis.

Hij gaat verder met de kruisverering op Goede Vrijdag :
Na de Leesing van de Prophetie zingt men "Domine audi". Als den priester het kruys ontdekt, zingt hy drymael "Ecce Lignum Crucis" en den Coster antwoord telkens met "Venite adoremus". Terwyl het Kruys vereert word zingt men "Popule meus" en in de Processie zingt de Coster met de Sangers "Vexilla Regis" - finis".

⁸ Johanna Catharina Robberechts is geboren te Puurs op 5 juli 1770 en overlijdt te Opdorp op 20 september 1808.

⁹ In volgorde : Anna Maria (°21.03.1802), Johannes (°14.01.1804), Franciscus Xaverius (°23.07.1805) en Francisca (°30.11.1806)

¹⁰ Op zijn grafzerk staat vermeld : Petrus Moortgat, koster 1779 ; sterft 1824

¹¹ Egidius Buyens, zoon van koster Dominicus Buyens, geboren te Buggenhout op 2 februari 1793. Hij wordt bakker te Dendermonde.

¹² Egidius Buyens schrijft verscheidene *handboekjes*, waaronder een dagboek met als titel *Dit boekken dient tot Memorie* (Heruitgave door Fr. Glorie. Dendermonde : Stadsarchief, 1996 - Reeks E, deel 3)

¹³ Hiermee wordt het rustaltaar bedoeld (in de volksmond *het hoveke*).

En Egidius Buyens besluit met de Zaterdagdienst :

Voor de Paeschwake moet aen den kerkdeure ofte des zelfs ingang eene tafel staen met vuerslag, solferpriemen, Confoor¹⁴ met gedooftde kolen, schaevelingen alsook eenen Missale, keirsen en wywater. Tegen dat de Vontwydinge gedaen is, legt men twee kussens op den trap van de Autaer om de Litanie te singen. Deze word voorgesongen door twee Sangers en door den Choor word hetzelfde herhaelt. Naer de Communie beginnen de Vespers. Den Coster zet in met d' antiphone "Alleluia - Laudate Dominum".

Den Paestyd begint en diert tot Saterdag naer den Sinxen.

En ook nog Zaalzanger

Als we deze regie-aanduidingen over de Goede Week lezen, dan denken we met nostalgie terug hoe vroeger de liturgie met veel rubrieken en verwijzingen gevierd werd. We mogen niet vergeten dat alle diensten 's morgens gebeurden in een koude kerk, met veel improvisatie tussen pastoor, koster en acolieten. Onze vriend Egidius Buyens heeft alles van dichtbij meegemaakt, want hij is ook lid van de zaalzangers van Sint-Gillis.

Zo vernemen we : *In het Jaer 1819 hebbe ik eene zangersplaetse aengenomen in de Kerke van Ste Gillis. Begonst Den 20 Meert.*¹⁵

Hij is dat gedurende vijftig jaar gebleven en heeft ook nog zeven jaar dienst gedaan als koster in de kerk van Sint-Egidius-buiten.

Besluit

Zo hebben we nu reeds kennis gemaakt met drie kosters, die de traditie van de familie Moortgat in ere houden. Een klein intermezzo met zaalzanger Egidius Buyens tot besluit.

In een volgende aflevering treedt Johannes Moortgat (1804-1863) naar voor als vierde koster van de Sint-Amandusparochie te Opdorp.

(vervolgt)

J. Bruylant

¹⁴ Nu nog gebruikt men een beetje alcohol om de wieroekkooltjes aan te steken.

¹⁵ Dit Boekken dient tot Memorie. Blz. 55, nr. 42.